

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2014 m. gegužės 19 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: Gintaro Kryževičiaus (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), Sigitos Rudėnaitės ir Antano Simniškio,

rašytinio proceso tvarka teismo posėdyje išnaginėjo civilinę bylą pagal **atsakovų O. B. ir V. S.** kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 23 d. nutarties, priimtą dėl Vilniaus komercinio arbitražo teismo 2012 m. gegužės 4 d. sprendimo byloje Nr. 220, peržiūrėjimo pagal ieškovo Ballsbridge Advisory Ltd ieškinį atsakovams M. Ž., O. B. ir V. S. dėl paskolos sumos ir palūkanų priteisimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

Atsakovai M. Ž., O. B. ir V. S. prašė Lietuvos apeliacinio teismo panaikinti Vilniaus komercinio arbitražo teismo 2012 m. gegužės 4 d. sprendimo, priimto byloje Nr. 220, dalį, t. y. panaikinti jo 6, 7, 8 ir 9 punktus, kuriais atsakovai pripažinti solidariai atsakingais ir iš jų priteista sumokėti ieškovo Ballsbridge Advisory Ltd naudai:

6 punktu – 2 700 000 eurų kaip pagrindinę skolą ir 583 510,27 euro kaip 5 proc. palūkanas, apskaičiuotas iki 2010 m. sausio 6 d.;

7 punktu – 107 852,05 euro kaip 6 proc. palūkanas, apskaičiuotas iki 2011 m. rugpjūčio 31 d.;

8 punktu – 6 proc. metines palūkanas nuo visos sprendimu priteistos sumos už laikotarpį nuo arbitražo proceso pradžios (2011 m. rugpjūčio 31 d.) iki galutinio sprendimo įvykdymo;

9 punktu – arbitražo mokesčių (76 296,61 Lt) ir 16 103,07 euro teisinių išlaidų atlyginimo.

Vilniaus komercinio arbitražo teismo 2012 m. gegužės 4 d. sprendimu, be jau nurodytų išspręstų klausimų šio sprendimo 6–9 punktuose, taip pat šio sprendimo 1–5 punktuose, nuspręsta:

1 punktu netenkintas atsakovų prašymas atmesti 2011 m. rugpjūčio 31 d. ieškovo prašymą spręsti ginčą arbitraže, remiantis Arbitražo reglamento 37 straipsnio 4 dalies 3 punktu;

2 punktu pripažinta, kad 2010 m. sausio 6 d. reikalavimo perleidimo sutarties Priedo Nr. 1 nuostatos yra niekinės ir negaliojančios visa apimtimi;

3 punktu pripažinta, kad 2010 m. sausio 6 d. sutarties (F) punktų nuostatos, kuriose nurodyta, kad priskaičiuotų palūkanų suma yra 5 223 123,29 euro, yra niekinės ir negaliojančios;

4 punktu pripažinta, kad 2010 m. sausio 6 d. sutarties (G) punkto nuostatos yra niekinės ir negaliojančios visa apimtimi;

5 punktu pripažinta, kad 2010 m. sausio 6 d. sutarties 13, 14 ir 15 punktų nuostatos, kuriose nurodyta, kad apskaičiuotų palūkanų suma yra 2 000 000 eurų, yra niekinės ir negaliojančios.

2006 m. vasario 15 d. paskolos sutartimi Primelot Intertrading LTD suteikė UAB „Mėmelio miestas“ 6 000 000 eurų paskolą. 2009 m. balandžio 14 d. sutartimi Primelot Intertrading LTD perleido visas teises pagal paskolos sutartį K. M. Y., šis įgytą reikalavimo teisę 2009 m. rugsėjo 1 d. sutartimi perleido Ballsbridge Advisory Ltd.

2010 m. sausio 6 d. sutartimi UAB „Mėmelio miestas“, K. M. Y., ieškovas Ballsbridge Advisory Ltd ir atsakovai M. Ž., O. B. ir V. S. *inter alia* susitarė dėl šių nuostatų: K. M. Y. perdavė ieškovui visas savo teises, kylančias iš paskolos sutarties (Sutarties (E) ir 24 punktai); sutarties šalys nustatė, kad ankstesnio skolininko UAB „Mėmelio miestas“ mokėjimo įsipareigojimus sudaro 2 000 000 eurų apskaičiuotų ir nesumokėtų palūkanų suma ir 3 000 000 eurų negrąžinta pagrindinė skola (Sutarties (F) ir (G) punktai); UAB „Mėmelio miestas“ perdavė savo įsipareigojimus pagal paskolos sutartį atsakovams M. Ž., O. B. ir V. S.

Arbitražo teismas konstatavo, kad atsakovų nepadengta skola kyla iš nurodytos 2010 m. sausio 6 d. sutarties, ir priteisė iš atsakovų pagrindinę skolą, sutartines ir procesines palūkanas.

Lietuvos apeliaciniam teismui pateiktuose skunduose atsakovai ginčijo Arbitražo sprendimo dalį, nurodydami tai, kad skundžiamas arbitražo teismo sprendimas prieštarauja Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytai viešajai tvarkai, nes sprendimas priimtas nepaisant to, kad teisme neužbaigta civilinė byla dėl 2010 m. sausio 6 d. sutarties galiojimo; ieškinį dėl šios sutarties pateikė M. Ž. sutuoktinė G. Ž. ir O. B. sutuoktinė D. B., o arbitražo teismas nevertino to, kad pagal CK 3.96 straipsnio 2 dalį sutuoktinis turi teisę nugincyti kito sutuoktinio sandorį, kuris sudarytas neturint abiejų sutuoktinių sutikimo; arbitražo procese atsakovų atstovui nutraukus atstovavimo sutartį atsakovams nesuteiktas papildomas laikotarpis susirasti kitą atstovą; nei atsakovai, nei jų atstovas nedalyvavo arbitražo 2012 m. kovo 26 d. pagrindiniame posėdyje; arbitražo teismas sprendime nepagrįstai netaikė dėl atsakovų ES vartotojų teises ginančių teisės aktų vien dėl to, kad atsakovai yra akcininkai, dalyvauja įmonių valdymo organuose.

II. Lietuvos apeliacinio teismo nutarties esmė

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 23 d. nutartimi atsakovų skundai atmesti.

Teismas nurodė, kad arbitražo teismo sprendimo prieštaravimas Lietuvos Respublikos viešajai tvarkai yra pagrindas jį naikinti Lietuvos apeliaciniam teismui (Komercinio arbitražo įstatymo (toliau – KAI) 37 straipsnio 5 dalies 2 punktas). Sąvoką „viešoji tvarka“ tarptautinio arbitražo doktrinoje ir praktikoje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas aiškina kaip viešąją tvarką, apimančią fundamentalius sąžiningo proceso principus, taip pat imperatyviasias teisės normas, įtvirtinančias pagrindinius ir

visuotinai pripažintus teisės principus. Lietuvos Respublikos įstatymų įtvirtinta viešoji tvarka suprantama kaip Lietuvos Respublikos imperatyviųjų teisės normų visuma (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. lapkričio 24 d. nutartis, priimta civilinėje byloje K. S. v. M. T., bylos Nr. 3K-3-573/2008).

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad asmens reali galimybė turėti procese profesionalų atstovą – advokatą (CPK 51 straipsnio 1 dalis) yra teisės į tinkamą procesą sudėtinė dalis. Arbitražo proceso metu atsakovai iš pradžių turėjo profesionalų atstovą – advokatą, tačiau sutartis su juo dėl atsakovo atstovavimo kovo 16 d. nutraukta. Atsakovai (posėdis buvo numatytas kovo 26 d., apie jį atsakovai jau buvo informuoti) pateikė prašymą atidėti bylos nagrinėjimą suteikiant galimybę atsakovams susirasti kitą advokatą, šis prašymas nebuvo tenkintas, o kovo 26 d., nedalyvaujant atsakovams nei asmeniškai, nei per atstovą, įvyko arbitražo teismo posėdis. Lietuvos apeliacinio teismo vertinimu, kadangi galimybė arbitraže ginčą išspręsti operatyviai yra vienas iš šio ginčo sprendimo būdo privalumų, tai nėra pagrindo išvadai, jog atsakovo teisės į efektyvią gynybą būtų pažeistos jiems nesudarant galimybės būti tinkamai atstovaujamiems. Atsakovo sutartis su advokatu buvo nutraukta jiems nevykdant įsipareigojimo pagal sutartą tarifą apmokėti advokatui už darbą, taigi dėl atsakovo kaltės. Būdami atidūs, rūpestingi ir siekdami netrukdyti arbitražo proceso, atsakovai turėjo laiku suvokti, jog jiems reikalingas kitas, už mažesnę atlyginimą paslaugas teikiantis advokatas. Atstovo neturėjimas nekludė atstovams patiems asmeniškai dalyvauti arbitražo posėdyje.

Teismui apskustas arbitražo teismo sprendimas gali būti tikrinamas viešosios tvarkos (proceso bei materialiosios) aspektu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. liepos 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje UAB „Imlitex“ v. UAB „Varėnos pienelis“, bylos Nr. 3K-3-370/2012; 2008 m. lapkričio 24 d. nutartis, priimta civilinėje byloje K. S. v. M. T., bylos Nr. 3K-3-573/2008; 2004 m. lapkričio 17 d. nutartis, priimta civilinėje byloje A. Vaičio II v. Kazimierz Czarniecki firma „Schwarz“, bylos Nr. 3K-3-612/2004). Atitinkamai teismas, nagrinėjantis skundą dėl arbitražo teismo sprendimo, neturi teisės nagrinėti bylą iš esmės, aiškintis, ar arbitrai teisingai nustatė faktines bylos aplinkybes, ar teisingai ištyrė bei įvertino įrodymus, ar tinkamai taikė teisės normas ir pan. Kiti atsakovo argumentai, kad bylos nagrinėjimas arbitraže nepagrįstai nebuvo sustabdytas iki bus teisme išnagrinėta byla dėl sutarties, kurios pagrindu reiškiamas reikalavimas atsakovams, nugincijimo, taip pat dėl galimo prieštaringo Europos Sąjungos teisės aiškinimo ir taikymo, iš esmės yra prašymas peržiūrėti arbitražo teismo sprendimą teisės taikymo ir aiškinimo aspektu, o tokia arbitražo teismo sprendimo revizija teisme negalima.

Arbitražo teismas, atsižvelgęs į tai, kad šalys arbitražine išlyga susitarė, jog visi ginčai bus nagrinėjami arbitraže, taigi ir ginčai dėl sutarties sąlygų galiojimo, o atsakovai arbitraže negincijavo sutarties galiojimo (Sprendimo 98 punktas), sprendė, kad teisme vykstantis alternatyvus civilinės bylos nagrinėjimas neužkerta kelio arbitražui išspręsti ginčą (Sprendimo 87 punktas). CPK 163 straipsnio 3 punkte nustatytas privalomasis bylos sustabdymo pagrindas – negalimumas nagrinėti bylos tol, kol bus išspręsta kita byla, nagrinėjama civiline, baudžiama ar administracine tvarka. Teisėjų kolegija pažymėjo tai, kad jei arbitražo teismas visus teisiškai reikšmingus faktus gali nustatyti pats, nėra pagrindo stabdyti bylą ir arbitražo teismo kompetenciją perkelti teismui.

III. Kasacinių skundų ir atsiliepimo į kasacinį skundą teisiniai argumentai

Kasaciniu skundu atsakovas O. B. prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 23 d. nutartį ir priimti naują sprendimą, kuriuo skundą tenkinant panaikinti Vilniaus komercinio arbitražo teismo 2012 m. gegužės 4 d. sprendimo, priimto byloje Nr. 220, dalį, t. y. panaikinti jo 6, 7, 8 ir 9 punktus. Kasatorius savo prašymą grindžia šiais esminiais argumentais:

KAĮ (redakcija, galiojusi iki 2012 m. birželio 29 d.) 37 straipsnio 3 dalies 2 punkte reglamentuojama Lietuvos apeliacinio teismo teisė panaikinti komercinio arbitražo teismo sprendimą, kai padavusi prašymą šalis pateikia įrodymus, kad ji nebuvo tinkamai informuota apie arbitro paskyrimą ar arbitražinį nagrinėjimą *arba dėl kitų svarbių priežasčių ji negalėjo pateikti arbitražiniam teismui savo paaiškinimų*. Lietuvos apeliacinis teismas netinkamai taikė KAĮ 37 straipsnio 3 dalies 2 punktą, nes kasatorius dėl svarbių priežasčių negalėjo pateikti arbitražiniam teismui savo paaiškinimų. Arbitražo teismas pagrindinį posėdį paskyrė 2012 m. kovo 26 d. Atsakovams atstovaujantys advokatų kontoros Sorainen teisininkai 2012 m. kovo 16 d. pranešė arbitražo teismui, kad su atsakovais nutraukta atstovavimo sutartis. Arbitražo teismui buvo pateiktas atsakovų prašymas skirti vieną mėnesį kitiems atstovams susirasti. Arbitražo teismas 2012 m. kovo 21 d. procesiniu įsakymu atmetė atsakovų prašymą. Atsakovai 2012 m. kovo 26 d. pateikė prašymą arbitražo teismo pirmininkui nušalinti visus arbitrus. Nepaisant to, 2012 m. kovo 26 d. arbitražo teismo posėdis įvyko. 2012 m. kovo 27 d. arbitražo teismo pirmininkas nutartimi atsakovų pareikštą nušalinimą atmetė. Arbitražinis teismas, atsižvelgdamas vien į operatyvumo principą, pažeidė atsakovų teisę turėti ginčo sprendime kvalifikuotus atstovus teisininkus, nustatytą Vilniaus komercinio arbitražo teismo procedūros reglamento (toliau – Reglamentas) 5 straipsnyje. Kartu arbitražo teismas pažeidė procesinio lygiateisiškumo ir rungimosi principus, taip pat atsakovo O. B. teisę pateikti paaiškinimus žodžiu (Reglamento 6 straipsnis, 23 straipsnio 1 dalis, KAĮ 21 straipsnis, 27 straipsnio 1 dalis). Teisė pateikti paaiškinimus gali būti įgyvendinama tik kartu su teise būti atstovaujamam profesionalaus teisininko, tai arbitražo procese atsakovui nebuvo užtikrinta. Atstovavimo sutartis nutraukta dėl neatsiskaitymo su advokatais. Kasatoriaus galimybė atsiskaityti su jam atstovaujančiais teisininkais buvo suvaržyta, nes Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo 2011 m. rugsėjo 8 d. nutartimi areštuotas kasatoriaus turtas pareikšto arbitražo teisme ieškinio reikalavimams užtikrinti. Teisės į atstovavimą suvaržymas reiškia ir nesilaikymą Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio, kuriuo kai yra sprendžiamas tam tikro asmens civilinio pobūdžio teisių ir pareigų ar jam pareikšto kokio nors baudžiamojo kaltinimo klausimas, toks asmuo turi teisę, kad bylą per įmanomai trumpiausią laiką viešumo sąlygomis teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad teisė į gynybą, taip pat teisė turėti advokatą yra viena pagrindinių žmogaus teisių, padedančių užtikrinti asmens laisvę ir neliečiamybę bei kitų konstitucinių teisių ir laisvių apsaugą (Konstitucinio Teismo 1996 m. liepos 10 d., 2001 m. vasario 12 d. nutarimai). Atsakovo teisės turėti byloje advokatą apribojimas reiškė ne tik KAĮ 37 straipsnio 3 dalies 2 punkto pagrindą naikinti Arbitražo sprendimą, bet ir viešosios tvarkos KAĮ 37 straipsnio 5 dalies 2 punkto prasme pažeidimą.

Egzistuoja tikimybė, kad Arbitražo sprendimo vykdymas reikštų valstybės teismo sprendimo ignoravimą tuo atveju, jei M. Ž. sutuoktinės ieškinys dėl tam tikrų 2010 m. sausio 6 d. sutarties, iš kurios ieškovas kildina savo reikalavimus, nuostatų panaikinimo būtų patenkintas. Ši tikimybė galėjo būti eliminuota vieninteliu atveju – jei arbitražo byla būtų nutraukta ar sustabdyta (atidėta) iki valstybės teismas priimtų galutinį sprendimą byloje pagal M. Ž. sutuoktinės ieškinį. To nepadarius yra pagrindas konstatuoti viešosios tvarkos pažeidimą ir Arbitražo sprendimo atitinkama apimtimi neteisėtumą pagal KAĮ 37 straipsnio 5 dalies 2 punktą. Bylos nagrinėjimas arbitraže *ipso facto* nereiškia, kad jai nėra taikomas bendrasis principas, kad, egzistuojant konkurencinio sprendimo tikimybei, nagrinėjama byla turi būti stabdoma. Bylos arbitražo teismui nesustabdytus, tą turėjo padaryti Lietuvos apeliacinis teismas.

Kasaciniu skundu atsakovas V. S. prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 23 d. nutartį ir bylą grąžinti iš naujo nagrinėti Lietuvos apeliaciniam teismui. Kasatorius savo prašymą grindžia šiais esminiais argumentais:

Lietuvos apeliacinio teismo nutartis nemotyvuota, dėl to neatitinka CPK 331 straipsnio 4 dalies reikalavimų, nes teismas nenagrinėjo atsakovo skunde nurodytų Vilniaus komercinio arbitražo teisme Reglamento 6 straipsnio, 23 straipsnio 1 dalies, 34 straipsnio 1 dalies pažeidimų (tinkamas informavimas apie arbitražo posėdį, teisė būti išklausytam, procesinio lygiateisiškumo ir rungimosi principai). Apeliacinis teismas taip pat nepasisakė dėl Reglamento 13 straipsnio pažeidimo (atsakovo teisės pareikšti priešieškinį dėl arbitražinės išlygos nugunčijimo suvaržymo). Esant galiojančiai arbitražinei išlygai, atsakovas negali pareikšti ieškinio dėl sutarties, iš kurios kildinamas atsakovų įsiskolinimas, nugunčijimo bendrosios kompetencijos teisme. Atsakovo teisė pareikšti priešieškinį arbitražinėje byloje buvo suvaržyta. Apie arbitražo teismo posėdį Reglamento nustatyta tvarka atsakovui tinkamai nepranešta ir arbitražinėje byloje tokių įrodymų nėra.

Lietuvos apeliacinis teismas skundžiamoje nutartyje nepagrįstai proceso operatyvumo principui suteikė prioritetą prieš teisės būti išklausytam ir turėti advokatą principus. Apeliacinis teismas turėjo sustabdyti bylos nagrinėjimą iki bus galutinai išnagrinėtas G. Ž. ieškiny s civilinėje byloje, pareikštas bendrosios kompetencijos teisme, dėl 2010 m. sausio 6 d. paskolos perkėlimo sutarties nugunčijimo.

Pareiškimu dėl prisidėjimo prie atsakovo V. S. kasacinio skundo atsakovas O. B. sutinka su kasaciniu skundu ir jį prašo tenkinti.

Atsiliepimu į atsakovų O. B. ir V. S. kasacinius skundus ieškovas Ballsbridge Advisory Ltd prašo kasacinius skundus atmesti. Atsiliepime išdėstyti tokie esminiai nesutikimo su kasaciniu skundu argumentai:

Nėra pagrindo panaikinti Arbitražo teismo sprendimą KAI 37 straipsnio 3 dalies 2 punkte nustatytu pagrindu, nes nebuvo jokių kliūčių kasatoriams arbitražo procese pateikti savo paaiškinimų. Arbitražo teismo atsisakymas atidėti arbitražo bylos nagrinėjimą nėra teisės pateikti paaiškinimus pažeidimas, nes, pirma, atsakovai turėjo pakankamai laiko iki arbitražo bylos posėdžio pradžios pasirūpinti tinkamu savo interesų atstovavimu arbitražo byloje; antra, advokato nedalyvavimas arbitražo posėdyje nereiškia, kad atsakovai neturėjo galimybės pateikti paaiškinimų. Kasatoriai pripažįsta, kad pagrindinio posėdžio data arbitražo byloje jiems tapo žinoma 2012 m. vasario 27 d. Atsakovams arbitražo byloje atstovavę advokatai, likus dešimčiai dienų iki arbitražo posėdžio, nutraukė atstovavimo sutartis dėl to, kad atsakovai neturėjo galimybių atsiskaityti už advokatų teikiamas paslaugas. Atsakovai neteigė ir neteigia, kad atstovų sprendimas nutraukti atstovavimo sutartis būtų buvęs netikėtas, prieštaraujantis atstovavimo sutarties nuostatomis ar advokato profesinei veiklai ar etikai. Atsakovai, prieš mėnesį žinodami pagrindinio posėdžio data arbitražo byloje, turėjo pareigą pasirūpinti tinkamu savo interesų gynimu, įskaitant ir atstovų, atitinkančių atsakovų materialinę padėtį, suradimu. Tą pačią dieną, kai turėjo vykti arbitražo bylos posėdis, atsakovai pateikė prašymą nušalinti visą arbitražo teismą. Prašymą dėl nušalinimo atsakovai surašė anglų kalba, taip pat nurodė teisės normas, kuriomis remiasi reikšdami nušalinimą. Kasatoriai arba iš tikrųjų turėjo atstovus, arba patys, būdami patyrę verslininkai, turėjo pakankamai teisės žinių, taip pat suprato ir mokėjo anglų kalbą. Atsakovai, gerai žinantys visas sandorio aplinkybes, galėjo dalyvauti arbitražo bylos posėdyje ir teikti paaiškinimus. Be to, iki arbitražo bylos posėdžio atsakovai, atstovaujami advokatų, pateikė išsamius procesinius dokumentus: atsiliepimą ir tripliką, kuriuose išdėstė savo poziciją.

Arbitražo teismo sprendimas nėra naikintinas KAI 37 straipsnio 5 dalies 2 punkto pagrindu, nes nebuvo jokio pagrindo Arbitražo teismui sustabdyti arbitražo bylos nagrinėjimą. Lietuvos teismuose nagrinėjama byla pagal M. Ž. sutuoktinės ieškinį yra nesusijusi su arbitražo byla; ir bet kuriuo atveju Arbitražo teismas neturi pareigos stabdyti bylos dėl to, kad valstybės teismuose yra nagrinėjama su arbitražo byla susijusi kita byla. Ieškinį teisme pareiškė M. Ž. sutuoktinė, o arbitražo

teismo sprendimu įsiskolinimas priteistas tik iš M. Ž. asmeninio turto. Klaipėdos apygardos teismas 2012 m. spalio 29 d. sprendime, priimtame civilinėje byloje Nr. 2-913-370/2012, patvirtino, kad M. Ž. skolos perkėlimo sandorį sudaryti ieškovės sutikimas nebuvo reikalingas, jo prievolės pagal šią sutartį yra asmeninės, ieškinys dėl sutarties dalies pripažinimo negaliojančia atmestas. Šis teismo sprendimas yra įsiteisėjęs. Ieškovo teigimu, arbitražo ir teismo sprendimų konkurencija galima tik dėl Arbitražo teismo sprendimo dalies dėl M. Ž. ir neturi įtakos arbitražo teismo sprendimo daliai, kuria skola buvo priteista iš kitų dviejų atsakovų – O. B. ir V. S. Teisės aktuose nėra nustatyta pareigos arbitražo teismui sustabdyti arbitražo bylos nagrinėjimą dėl to, kad valstybės teismuose yra nagrinėjama su arbitražo byla susijusi byla. Arbitražo bylos sustabdymas siekiant išvengti dviejų prieštaraujančių sprendimų arbitraže ir teisme, prieštarautų kompetencijos–kompetencijos doktrina. KAI 19 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad arbitražo teismas turi teisę pats priimti sprendimą dėl savo kompetencijos nagrinėti ginčą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad ši nuostata reiškia, jog bendrosios kompetencijos teismas paprastai negali spręsti arbitražo kompetencijos klausimo, kol arbitrai nepriims sprendimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 16 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *Aplinkos apsaugos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra v. AB „Požeminiai darbai“, WTE Wassertechnik GmbH*, bylos Nr. 3K-3-116/2010). Kompetencijos–kompetencijos doktrinos tikslas yra apriboti nesąžiningų šalių galimybes užvilkti bei išvengti arbitražo proceso, įvairiais pagrindais valstybės teismuose ginčijant arbitražo teismo jurisdikciją. Pripažinimas, kad arbitražo teismas privalėjo stabdyti arbitražo bylą dėl M. Ž. sutuoktinės valstybės teismuose pareikšto ieškinių, prieštarautų arbitražo proceso vilkinimo negalimumui.

Kasatorius V. S. nepagrįstai teigia, kad arbitražo teismas neva nesuteikė galimybės jam pareikšti priešieškinių. Reglamento 13 straipsnyje nustatyta, kad kartu su atsiliepimu į ieškinį arba vietoje jo atsakovas gali pateikti priešinį ieškinį. To pageidaudamas kasatorius priešieškinių galėjo pateikti dar su savo atsiliepimu į ieškinį. Lietuvos apeliacinis teismas nustatė, kad V. S. apie arbitražo bylos posėdį, įvyksiantį 2012 m. kovo 26 d., buvo informuotas dar 2012 m. vasario 27 d. Reglamento 17 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad pareiškus arbitražo teismui nušalinimą arbitražo bylos nagrinėjimas gali būti tęsiamas ir tai netrukdė arbitražo teismo posėdžio dieną pareiškus nušalinimą arbitrams tokį pareiškimą išspręsti kitą dieną.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl komercinio arbitražo teismo sprendimo patikrinimo

Iki 2012 m. birželio 29 galiojusios įstatymo redakcijos KAI 37 straipsnio 5 dalies 2 punkte nustatyta, kad arbitražo teismo sprendimo prieštaravimas Lietuvos Respublikos viešajai tvarkai yra pagrindas jį naikinti Lietuvos apeliaciniam teismui. Teismui apskūstas arbitražo teismo sprendimas gali būti tikrinamas viešosios tvarkos (proceso ir materialiosios) aspektu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. liepos 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *UAB „Imlitex“ v. UAB „Varėnos pienelis“*, bylos Nr. 3K-3-370/2012; 2008 m. lapkričio 24 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *K. S. v. M. T.*, bylos Nr. 3K-3-573/2008; 2004 m. lapkričio 17 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *A. Vaičio IĮ v. Kazimierz Czarniecki firma „Schwarz“*, bylos Nr. 3K-3-612/2004). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas teisės aiškinimo ir taikymo praktikoje yra nurodęs, kad sąvoka „viešoji tvarka“ apima fundamentalius sąžiningo proceso principus, taip pat imperatyviasias

teisės normas, įtvirtinančias pagrindinius ir visuotinai pripažintus teisės principus. Lietuvos Respublikos įstatymų įtvirtinta viešoji tvarka suprantama kaip Lietuvos Respublikos imperatyviųjų teisės normų visuma (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. lapkričio 17 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *Algirdo Vaičio II v. Kazimierz Czarniecki firma „Schwarz“*, bylos Nr. 3K-3-612/2004, bylos Nr. 3K-3-612/2004; 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *Baltarusijos Respublikos Prezidento reikalų valdybos valstybinė gamybos ir prekybos unitarinė įmonė „Belaja Rus“ v. Britų Virginijos salų bendrovė Westintorg Corp.*, bylos Nr. 3K-3-443/2008; 2008 m. lapkričio 24 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *K. S. v. M. T.*, bylos Nr. 3K-3-573/2008; kt.). Pagrindinis nustatytos viešosios tvarkos, kaip pagrindo panaikinti priimtą arbitražo teismo sprendimą, tikslas – apsaugoti fundamentalias valstybės teisinės sistemos vertybes nuo priimto ir įsiteisėjusio arbitražo teismo sprendimo teisinių padarinių, keliančių grėsmę toms vertybėms. Taigi viešoji tvarka tokiaame procese turi būti suprantama siaurai. Teismas, sprenddamas, ar prašomas panaikinti arbitražo teismo sprendimas neprieštarauja viešajai tvarkai, nesprendžia, ar arbitražo teismas tinkamai nustatė faktines aplinkybes ir tinkamai jas vertino, nenagrinėja, kaip buvo tiriami įrodymai arbitražo procese, taip pat nevertina, ar tinkamai buvo taikytos proceso ir materialiosios teisės normos, nes, pirma, tai nėra proceso dėl arbitražo teismo sprendimo apskundimo dalykas ir, antra, arbitražo teismo turinio vertinimas nepatenka į viešosios tvarkos išlygą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. liepos 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *UAB „Imlitex“ v. UAB „Varėnos pienelis“*, bylos Nr. 3K-3-370/2012). Taigi teismas, nagrinėjantis skundą dėl arbitražo teismo sprendimo, neturi teisės nagrinėti bylą iš esmės, aiškintis, ar arbitrai teisingai nustatė faktines bylos aplinkybes, ar teisingai ištyrė bei įvertino įrodymus, ar tinkamai taikė teisės normas ir pan.

KAĮ 37 straipsnio 3 dalies 2 punkte reglamentuojama Lietuvos apeliacinio teismo teisė panaikinti komercinio arbitražo teismo sprendimą, kai padavusi prašymą šalis pateikia įrodymus, kad ji nebuvo tinkamai informuota apie arbitro paskyrimą ar arbitražinį nagrinėjimą arba dėl kitų svarbių priežasčių ji negalėjo pateikti arbitražiniam teismui savo paaiškinimų. Atsakovai pateiktą prašymą panaikinti komercinio arbitražo teismo sprendimą, be kita ko, grindė tuo, kad, jų teigimu, dėl svarbių priežasčių jie negalėjo pateikti arbitražo teismo posėdyje savo paaiškinimų. Atsakovams atstovaujantys advokatų kontoros Sorainen teisininkai 2012 m. kovo 16 d. pranešė arbitražo teismui, kad su jais nutraukta atstovavimo sutartis. Arbitražo teismui buvo pateiktas atsakovų prašymas skirti vieną mėnesį susirasti kitus atstovus, šis prašymas atmestas arbitražo teismo 2012 m. kovo 21 d. procesiniu įsakymu. 2012 m. kovo 26 d., nedalyvaujant atsakovams nei asmeniškai, nei per atstovą, įvyko arbitražo teismo posėdis. Atsakovai kasaciniuose skunduose teisės pateikti paaiškinimus įgyvendinimą sieja tik kartu su teise būti atstovaujamiems profesionalaus teisininko, tai, anot atsakovų, arbitražo procese jiems nebuvo užtikrinta. Vertindama aptariamą kasacinio skundo argumentą teisėjų kolegija pažymi, kad KAĮ 37 straipsnio 3 dalies 2 punkto prasme Lietuvos apeliacinis teismas turi teisę naikinti arbitražo teismo sprendimą įrodžius, kad kuri nors šalis negalėjo pateikti arbitražo teismo posėdyje savo paaiškinimų dėl svarbių priežasčių. Priežastys gali būti teismo pripažįstamos svarbiomis jas įvertinus kiekvienu konkrečiu atveju, ypač jei šalis galimybę teikti paaiškinimus prarado dėl ne nuo jos valios priklausančių aplinkybių, kurių atsiradimo ji negalėjo kontroliuoti. Asmenys gali būti laikomi praradusiais teisę pateikti paaiškinimus arbitražo procese esant šurkštiesiems proceso pažeidimams, pavyzdžiui, tais atvejais, kai jie nėra tinkamai informuoti apie arbitro paskyrimą ar arbitražo teismo posėdžio datą, t. y. tokiems pažeidimams, dėl kurių asmenys apskritai netenka galimybės pateikti savo paaiškinimus arbitražo teismui. Toks siauras išimties aiškinimas grindžiamas Niujorko konvencijos dėl užsienio arbitražų sprendimo pripažinimo ir vykdymo V straipsnio 1 dalies b punktu, iš kurio kildinama KAĮ 37 straipsnio 3 dalies 2 punkto nuostata. Taigi, šalims turi būti sudarytos tinkamos galimybės pateikti paaiškinimus, o pasinaudoti tokia galimybe yra šalių teisė. Pažymėtina, kad šalys sudarytų atstovavimą patvirtinančių sutarčių

pagrindu procese gali būti atstovaujami teisininkų ir paaishkinimus teikti pačios ar per atstovus. Atstovų nebuvimas ar jų įgaliojimų pasibaigimas savaime nereiškia jų netekusių šalių negalėjimo asmeniškai pateikti paaishkinimų arbitražo teismo posėdyje, Vilniaus komercinio arbitražo teismo Arbitražo procedūros reglamente, galiojusiame arbitražo teismo posėdžio metu, nėra reikalaujama, kad arbitražo bylos šalys savo paaishkinimus pateiktų per atstovus. Bylos duomenimis, atsakovų atstovavimo sutartis nutraukta atsakovams nevykdžius sutarties ir neatsiskaičius su atstovavusiais advokatais. Tokius dėl sutarties nevykdymo atsiradusius padarinius atsakovai galėjo prognozuoti ir pasirūpinti tinkama savo interesų gynyba arbitraže sudarydami naujas atstovavimo sutartis, juolab kad atsakovams apie 2012 m. kovo 26 d. įvyksiantį arbitražo teismo posėdį tapo žinoma 2012 m. vasario 27 d. Atsakovai, nesudarę naujų sutarčių ir neatvykę į arbitražo teismo posėdį, sąmoningai pasirinko būti neatstovaujami arbitražo teismo posėdyje ir nepateikti paaishkinimų arbitražo teismo posėdyje. Dėl to byloje nenustatyta svarbių priežasčių, dėl kurių atsakovai negalėjo pateikti arbitražo teismui savo paaishkinimų. Procesine teise teikti paaishkinimus atsakovai pasinaudojo iki arbitražinės bylos posėdžio. Jie, atstovaujami advokatų, pateikė išsamius procesinius dokumentus: atsiliepimą į ieškinį ir tripliką, juose išdėstė savo poziciją arbitražinės bylos klausimais. Teikdami atsiliepimą į ieškinį arba vietoje jo atsakovai galėjo pateikti priešinį ieškinį, kaip tai yra nustatyta Vilniaus komercinio arbitražo teismo reglamento 13 straipsnyje. Dėl to kasaciniame skunde nepagrįstai teigiama ir apie suvaržymą teisės arbitražo teismui pateikti priešieškinį. Kadangi aptarta procesine teise teikti paaishkinimus atsakovai galėjo pasinaudoti, dėl to pripažintini nepagrįstais ir kasacinio skundo argumentai apie tai, kad arbitražiniame procese nesilaikyta teisės būti išklausytam, procesinio lygiateisiškumo ir rungimosi principų. Dėl pastarųjų atsakovo argumentų pasisakė ir juos vertino Lietuvos apeliacinis teismas nutartyje, glaustai pasisakęs dėl esminių bylos aspektų. Pažymėtina, kad kasatorius, nurodydamas nepakankamą teismo sprendimo motyvavimą, kartu dėsto argumentus, kuriais išreiškia savo nesutikimą su teismo sprendime išdėstytais motyvais. Teismo motyvų nepriimtumas dalyvaujantiems byloje asmenims negali būti traktuojamas kaip jų neišsamumas ar nepakankamumas. Taigi kasatorius nepagrįstai teigia apie teismo pareigos motyvuoti teismo sprendimą nesilaikymą (CPK 331 straipsnio 4 dalis).

Dėl arbitražinės bylos sustabdymo teisinio pagrindo

Kasaciniame skunde išdėstyti argumentai, susiję su arbitražo teismo pareiga sustabdyti bylą arbitraže vadovaujantis CPK 163 straipsnio 3 punkte nustatytu privalomo bylos sustabdymo pagrindu – negalimumu nagrinėti bylos, kol bus išspręsta kita byla, nagrinėjama civiline, baudžiama ar administracine tvarka. Kitoje civilinėje byloje atsakovo M. Ž. sutuoktinei G. Ž. pareiškus ieškinį dėl 2010 m. sausio 6 d. skolos perkėlimo sandorio, kuriuo remiasi ieškovas arbitražinėje byloje, nuginčijimo, kasatoriaus teigimu, buvo pagrindas arbitražinę bylą nutraukti arba ją sustabdyti iki teismas priimtų galutinį sprendimą kitoje byloje pagal M. Ž. sutuoktinės ieškinį.

Pažymėtina, kad teisinius santykius, susijusius su šalių susitarimu arbitražo tvarka spręsti iškilusius ar galinčius iškilti ginčus, taip pat su ginčų nagrinėjimu, arbitražo sprendimų priėmimu bei vykdymu, Lietuvos Respublikos teismų įgaliojimais arbitražo srityje, ir kitus su arbitražu susijusius santykius reguliuoja KAI. Ginčų nagrinėjimas arbitraže yra kitoks nei teisminis ginčų nagrinėjimo būdas. Kai šalys savo susitarimu perduoda ginčą nagrinėti arbitražui, šio susitarimo sudarymas kartu reiškia, kad šalys atsisako nagrinėti tarpusavio ginčus teisme (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. kovo 5 d. nutartį, priimtą civilinėje byloje *VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija v. Belgijos įmonė „Hydro Soil Services NV“*, bylos Nr. 3K-3-62/2007; kt). Atsižvelgiant į tai, ginčo nagrinėjimui arbitraže pirmiausiai taikomos KAI nuostatos, o šiuo atveju, atsižvelgiant į šalių sudarytą arbitražinį susitarimą, ir Vilniaus komercinio arbitražo teismo Arbitražo procedūros reglamentas (2008 m. kovo 26 d. redakcija galiojusi ginčo nagrinėjimo

metu). Nei KAI, nei Vilniaus komercinio arbitražo teismo Arbitražo procedūros reglamente nenustatyta pareigos arbitražo teismui stabdyti bylos nagrinėjimą tuo atveju, kai su arbitraže nagrinėjamu ginču galima susijusi byla yra nagrinėjama teisme, o arbitražo teismas turi teisę pats priimti sprendimą dėl savo kompetencijos (KAI 19 straipsnio 1 dalis). CPK 163 straipsnio 3 punkto pagrindu byla sustabdoma, kai sprendimas kitoje byloje turės prejudicinę arba įrodomąją reikšmę. Negalimumas išnagrinėti bylą iki bus išnagrinėta kita byla reikštų arbitražo teismo negalėjimą pačiam nustatyti faktų, kurie turi būti nustatyti kitoje byloje. Jei arbitražo teismas visus teisiškai reikšmingus faktus gali nustatyti pats, nėra pagrindo stabdyti bylą iki kitos bylos išnagrinėjimo. Nagrinėdamas arbitražinę bylą arbitražo teismas vertino, ar egzistuoja pagrindas stabdyti bylos nagrinėjimą, ir sprendė, kad vykstantis kitos bylos teisme nagrinėjimas, esant galiojančiai ir neginčijamai arbitražinei išlygai ginčą spręsti arbitraže, taip pat atsakovams arbitraže nepareiškus reikalavimo pripažinti negaliojančia reikalavimo perleidimo sutartį, nedaro kliūčių išnagrinėti arbitražinę bylą. Pažymėtina tai, kad kitoje byloje priimtu įsiteisėjusiu Klaipėdos apygardos teismo 2012 m. spalio 29 d. sprendimu ieškinys dėl 2010 m. sausio 6 d. skolos perkėlimo sandorio nugrinčijimo atmestas. Tiek arbitražinėje byloje, tiek nurodytoje civilinėje byloje priimtais procesiniais sprendimais patvirtintas galiojimas sutarties, kurios pagrindu ieškovas reiškė reikalavimus atsakovams arbitražinėje byloje.

Kasacinio teismo teisėjų kolegija, patikrinusi bylą teisės taikymo aspektu, konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismo nutartis teisėta ir pagrįsta, o kasacinių skundų argumentai nesudaro pagrindo jį pakeisti ar panaikinti (CPK 346 straipsnis, 359 straipsnio 3 dalis).

Dėl bylinėjimosi išlaidų

Pagal CPK 93 straipsnio 1 dalį šaliai, kurios naudai priimtas teismo sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ji ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą. Ieškovas už atsiliepimo į kasacinį skundą parengimą advokatui sumokėjo 3850,33 euro, išlaidų dydį patvirtina pateiktas mokėjimo dokumentas. Atsakovų kasacinių skundų netenkinus, ieškovo turėtų advokato atstovavimo išlaidų atlyginimas priteistinas iš kasatorių. Kadangi prašomų priteisti bylinėjimosi išlaidų dydis viršija teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą teisinę pagalbą (paslaugas) maksimalų dydį (8.14 punktas) ir nenustatyta išimtinių aplinkybių, dėl kurių priteisdamas bylinėjimosi išlaidų atlyginimą teismas gali viršyti maksimalius dydžius (11 punktas), teisėjų kolegija sprendžia sumažinti priteistiną bylinėjimosi išlaidų atlyginimą ieškovui iš kasatorių iki 2000 Lt, t. y. iš kiekvieno kasatoriaus po 1000 Lt.

Procesinių dokumentų siuntimo išlaidos kasaciniame teisme (CPK 88 straipsnio 1 dalies 3 punktas, 96 straipsnis) sudaro 85,44 Lt (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Bendrosios raštinės 2014 m. gegužės 19 d. pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu). Netenkinus kasacinių skundų ši suma lygiomis dalimis priteistina iš atsakovų valstybei (CPK 96 straipsnio 2 dalis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 23 d. nutartį palikti nepakeistą.

Priteisti iš atsakovų O. B. ir V. S. iš kiekvieno po 1000 (vieną tūkstantį) Lt ieškovui Ballsbridge Advisory Ltd ir valstybei iš kiekvieno po 42,72 Lt (keturiasdešimt du litus 72 ct) bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

Valstybei priteista suma mokėtina į Valstybinės mokesčių inspekcijos, juridinio asmens kodas – 188659752, biudžeto pajamų surenkamąją sąskaitą, įmokos kodas – 5660.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Gintaras Kryževičius

Sigita Rudėnaitė

Antanas Simniškis